

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n kirjallinen asiantuntijalausunto

Asia: HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Oppilashuollon kuraattorin kelpoisuus on täsmennettävä

Osana sote-uudistusta oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalvelut on suunniteltu siirtyvän hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Suunnitelma vahvistaa oppilashuollon yhteyttä hyvinvointialueen muuhun sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja samalla varmistaa sujuvan palveluketjun erityisesti tukea tarvitseville oppilaille ja opiskelijoille. Nykyisten suunnitelmien mukaan kuraattoreilla olisi sote-uudistuksen myötä mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä, eikä oppilaiden tarvitsisi tämän vuoksi erikseen hakeutua sosiaalihuollon toimipisteisiin.

Edellä esitetyt muutokset tarkoittaisivat sitä, että kuraattorit käyttävät omassa toiminnassaan tietyiltä osin julkista valtaa sosiaalihuollon toteuttamisessa (mm. PeVL 15/2019 vp ja STM 2019:47). Tämä edellyttää kuraattoreilta sosiaalialan ammattitaitoa ja koulutusta eli heidän tulee jatkossa olla laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä.

Oppilaiden oikeusturvan ja lapsen edun kannalta on välttämätöntä, että heidän tarpeisiinsa on oppilashuollossa vastaamassa sosiaalipalvelujärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön tunteva sosiaalialan ammattihenkilö, kuten terveydenhuollon palveluihin on vastaamassa yhdenvertaisesti terveydenhuollon ammattihenkilöt. Tällöin koko oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstö kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan piiriin, joka on palvelun laadun, asiakasturvallisuuden ja kaikkien oikeusturvan kannalta välttämätöntä.

Muutos yhdenmukaistaisi käytäntöjä asiakastietojen kirjaamisessa, säilyttämisessä ja luovuttamisessa. Eettisesti kestävä kirjaaminen on sekä ammattihenkilöiden velvollisuus että asiakkaan oikeus. Tämä edellyttää niin johdon kuin työntekijöidenkin vahvaa sosiaalihuollon osaamista ja ymmärrystä. Muutos vahvistaisi myös oppilaan asemaa ja varmistaisi sen, että hänen asioistaan vastaisi yksi henkilö.

Talentia esittää, että kuraattorin kelpoisuus on täsmennettävä vastamaan sosiaalihuollon ammattihenkilölakia seuraavasti:

Kuraattorina voi toimia vähintään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (sosionomi, AMK). Jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö (sosiaalityöntekijä), sekä psykologin palveluja.

Kelpoisuusehtojen muutokselle on tarpeen säätää riittävä siirtymäaika, jotta alalla työskentelevät muut kuin sosiaalihuollon laillistetut ammattihenkilöt voisivat saavuttaa esitetyn kelpoisuusvaatimuksen.

Oppilashuollon vastaavan kuraattorin tehtävä on selkiytettävä

Lakisääteisten kuraattorin ja vastaavan kuraattorin nimikkeiden käytössä on ilmennyt, että vastaavan kuraattorin (koulun sosiaalityöntekijä) nimikettä käytetään hyvin vähän (Tilastokeskuksen palkkatilasto

2019). Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimusraportti (2019) osoittaa puolestaan, ettei vastaavan kuraattorin työn sisältö eroa kuraattorin työstä. Ongelmana on, ettei oppilashuoltolaki tunnista vastaavan kuraattorin roolia koulun sosiaalityöntekijänä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tulee tältä osin täsmentää.

Hallituksen esitys (HE 241/2020 vp) hyvinvointialueista ja sotepalveluiden järjestämisestä vahvistaa omalta osaltaan oppilashuollon kuraattoripalveluita tuen tarpeisiin vastaavana sosiaalipalveluna (SHL 14§).

Esitys muuttaa myös vastaan kuraattorin asemaa erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijänä, koska sosiaalihuoltolain (1301/2014) 42§:n mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijän on oltava sosiaalityöntekijä.

Oppilashuollon valvontaan liittyvät esitykset

Oppilashuollossa kuraattoripalveluiden valvontavastuuta on siirretty yksittäisen laillistetun ammattihenkilön vastuulle (vastaava kuraattori), tilanteissa, joissa kuraattorina toimii muu kuin laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö.

Talentia esittää, että sote-uudistuksen yhteydessä oppilashuollon valvonnasta tulee säätää samalla tavoin kuin sosiaalihuollon valvonnasta: Valvira ja Aluehallintovirastot valvovat toimintaa omien vastuidensa mukaisesti.

Lisäksi valvonnassa on huomioitava sosiaalihuollon ammattihenkilöiden valvontaan liittyvät vastuut (Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 817/2015, 20§). Työnantajalla on aina ensisijainen vastuu seurata, johtaa ja valvoa vastuullaan olevaa toimintaa ja sitä, miten työntekijät työskentelevät ja suoriutuvat tehtävistään. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä valvovat aluehallintovirastot omilla alueillaan. Valvira käsittelee periaatteellisesti tärkeitä ja laajakantoiset valvonta-asiat. Näin ollen yksittäiselle sosiaalihuollon laillistetulle ammattihenkilölle ei tule asettaa erityistä valvontavastuuta.

Ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalojen harjoittelut maksuttomaksi

Talentia esittää, että osana sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen uudistamista ammattikorkeakoulujen sosiaalihuollon ja terveydenhuollon opiskelijoiden harjoittelusta on tehtävä maksutonta.

Tätä koskeva esitys valmisteltiin jo viime vaalikaudella. STM selvitti keväällä 2018 ammattikorkeakouluopiskelijoiden harjoittelujen järjestämistä. Selvityksen mukaan vuonna 2017 ammattikorkeakoulujen ja soten toimintayksiköiden välillä oli yli 13 700 harjoittelusopimusta, joista 70 prosentin perusteella maksettiin korvauksia. Sosiaali- ja terveysalalla ei siis ole yhtenäistä käytäntöä maksuista ammattikorkeakoulujenkaan osalta.

Selvityksen mukaan harjoittelumaksuihin meni vuonna 2017 yhteensä 8,3 miljoonaa euroa, mikä vastasi yli prosenttia ammattikorkeakoulujen valtionrahoituksesta. Harjoitteluista perittävät maksut ovat pois ammattikorkeakoulujen tarjoamasta opetuksesta ja ohjauksesta.

Koulutus, tutkimus ja kehittäminen

Talentia esittää, että koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen sääntely osana hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä on aloitettava pikaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittyminen muuttuvassa toimintaympäristössä edellyttää koulutukseen perustuvan osaamisen ja tutkimukseen perustuvan kehittämisen vahvistamista sekä tutkimus- ja kehittämistiedon hyödyntämistä tehokkaasti.

Rauennut hallituksen esitys maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskeva lainsäädäntöesitys (HE 15/2017) sisälsi ehdotukset mm. valtion koulutuskorvauksen ja tutkimusrahoituksen perusteista, jotka olisivat koskeneet myös sosiaalitieteellistä tutkimusta. Sosiaalihuolto on monin tavoin erilaisessa asemassa verrattuna terveydenhuoltoon, jolla on vakiintunut rahoitusjärjestelmä sekä tutkimukseen että koulutukseen.

Jatkuvan oppimisen mahdollistaminen tulevilla hyvinvointialueilla

Hyvinvointialueilla tulee turvata rahoitus sosiaalihuollon korkeakoulutettujen ammattihenkilöiden osaamisen kehittämiseen.

Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015) velvoittaa ammattihenkilöitä ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan. Työnantajan on puolestaan luotava edellytykset sille, että sosiaalihuollon ammattihenkilöt pystyvät osallistumaan ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.

Sosiaalialan kasvavat osaamisvaatimukset, monialaisen ja -paikkaisen työn lisääntyminen sekä digitalisaatiokehitys edellyttävät työntekijöiltä osaamista esimerkiksi johtamis- ja esimiestyöstä, asiakastyön menetelmistä ja lainsäädännöstä sekä tutkimus- ja kehittämistyöstä, digitalisaatiosta ja työhyvinvoinnista.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Jenni Karsio
puheenjohtaja

Marjo Katajisto
erityisasiantuntija